

دیرخانه کمیسیون های مشورتی - تخصصی

دیرخانه کمیسیون های مشورتی - تخصصی اتاق بازرگانی، صنایع، معادن و کشاورزی تبریز

صورتجلسه کمیسیون کشاورزی، آب و محیط زیست

رئیس کمیسیون: بشیر جعفری	تاریخ جلسه : ۱۴۰۴/۱۰/۰۴	محل نشست : صندوق حمایت از توسعه بخش کشاورزی استان آذربایجان شرقی	ساعت شروع : ۷:۳۰ ساعت اختتام : ۱۰:۳۰
-----------------------------	----------------------------	---	---

اعضای جلسه : مطابق لیست پیوستی

دستور جلسه :

- راهکارهای حاکمیتی در مدیریت یکپارچه احیای دریاچه ارومیه
- نحوه تخصیص بودجه سنواری برای طرح های احیاء
- بررسی سازوکار ایجاد صندوق حمایت از طرح های احیای دریاچه ارومیه

صورت مذاکرات :

نشست تخصصی کمیسیون کشاورزی، آب و محیط زیست اتاق بازرگانی تبریز با موضوع بررسی راهکارهای اجرایی احیای دریاچه ارومیه با حضور دکتر احدیان، مشاور عالی رئیس مجلس شورای اسلامی در محل صندوق حمایت از توسعه بخش کشاورزی استان آذربایجان شرقی، برگزار شد.
مقدمه:

دریاچه ارومیه به عنوان یکی از مهم ترین پهنه های آبی داخلی کشور، نه تنها یک زیست بوم طبیعی، بلکه یک مؤلفه بنیادین در امنیت زیست محیطی، اجتماعی، اقتصادی و حتی ژئوپلیتیکی شمال غرب ایران محسوب می شود. تداوم روند خشکی این دریاچه، آثار فراتر از مرزهای استانی داشته و پیامدهای آن می تواند در قالب تشدید مهاجرت، تهدید امنیت غذایی، افزایش ریزگردهای نمکی، ناپایداری اجتماعی و تضعیف سرمایه اجتماعی بروز یابد. نشست حاضر با این رویکرد برگزار شد که بحران دریاچه ارومیه دیگر یک مسئله صرفاً فنی یا بخشی نیست، بلکه یک ابرچالش ملی با ابعاد چندسطحی است که حل آن نیازمند:

- اصلاح ساختار حکمرانی آب
- قانون گذاری الزام آور
- تأمین مالی پایدار
- اجماع نهادی
- و مشارکت فعال جامعه علمی و محلی است.

در این جلسه تأکید شد که برخلاف تصور عمومی، کمبود دانش و برنامه، عامل اصلی ناکامی نبوده، بلکه ضعف در اجرا، ناپیوستگی سیاست ها، فقدان قانون جامع و نبود اراده نهادی منسجم، مانع تحقق اهداف احیاء شده است.

گزارش مباحث و دیدگاه های مطرح شده:

دکتر کوهستانی عضو هیئت علمی گروه ترویج روستایی دانشگاه تبریز:

دیرخانه کمیسیون های مشورتی - تخصصی

بر اساس یافته‌های پژوهشی، استان آذربایجان شرقی از منظر انسجام اجتماعی و پایداری به ارزش‌های ملی در وضعیت مطلوبی قرار دارد؛ با این حال، تداوم بحران دریاچه ارومیه می‌تواند این سرمایه اجتماعی را در معرض فرسایش قرار دهد. وجود حدود ۹ میلیون تن نمک سمی در بستر دریاچه، تهدیدی جدی با پیامدهای بهداشتی، اقتصادی و فرامرزی ایجاد کرده است. از این رو، احیای دریاچه باید به‌عنوان یک پروژه ملی با تأمین اعتبار ملی تعریف شود.

مهندس بشیر جعفری رییس کمیسیون کشاورزی، آب و محیط زیست اتاق بازرگانی تبریز:

آذربایجان همواره در تحولات تاریخی و سیاسی کشور نقش پیشران داشته است. با توجه به هشدارهای جمعیتی و اجتماعی در استان آذربایجان غربی، تداوم خشکی دریاچه می‌تواند پیامدهای مشابهی برای آذربایجان شرقی نیز به همراه داشته باشد. از این منظر، مسئله دریاچه ارومیه صرفاً یک بحران محیط‌زیستی نیست، بلکه مسئله‌ای مرتبط با انسجام ملی و امنیت اجتماعی است.

دکتر احدیان مشاور عالی دکتر قالیباف رییس مجلس شورای اسلامی:

من در ابتدا این نکته را عرض کنم که درباره اهمیت و ضرورت ملی بودن احیای دریاچه ارومیه هیچ تردیدی نیست و حتی زمانی که ما در روزنامه خراسان بودیم به دریاچه ارومیه می‌پرداختیم. لذا توجه و تمرکز ما باید روی چگونگی احیای دریاچه با توجه به تغییر شرایط اقلیمی و شرایط اقتصادی کشور باشد.

دکتر صراف استاد آب و هواشناسی دانشگاه تبریز:

خشک شدن دریاچه ارومیه محصول سوء مدیریت ها و عملیاتی نمودن قوانین ناکارآمد برنامه های پنج ساله توسعه کشور و ایده خودکفایی محصولات کشاورزی و سد سازی های بی رویه بوده است. همچنانکه مدیریت و قوانین هر دو با هم سبب پیدایش چشم انداز خشکی و بیابانی شدن دریاچه شده است، به همان ترتیب هم باید، هم قوانین، و هم مدیریت، در اصلاح و رفع بحران پیش آمده با هم مشارکت نمایند. تغییر اقلیم با آشکار سازی پدیده های پیدا و نهان خود صرفاً نقش تشدید کننده وضعیت موجود را داشته و دارد.

باتوجه به هم خوردن موازنه انرژی بین سطح دریاچه و اتمسفر حاکم بر آن، بعلت عدم پوشش آبی و استقرار پوشش نمکی و پراکنده شدن آبروسل های نمکی، بنظر می رسد نمک های معلق موجود مانع تشکیل ابر و باران می گردد که به این خاصیت، خاصیت نم دوستی آبروسل ها با پدیده «هیگروسکوپی» می گویند.

پیشنهاد مشخص اینکه برای پوشش نسبی آب بر روی نمک های دریاچه و ادامه فعالیت کشاورزی مردم، باید «کشت قراردادی» را رواج داد که نه کشاورزان بیکار شوند و نه آب برای محصولات غیر ضروری، مصرف شود.

ابراهیم صفری استاد تمام فیزیک و کاربردهای مهندسی لیزر دانشگاه تبریز:

کاهش نزولات جوی از چالش های بسیار مهم در سال های اخیر در منطقه ما بشمار می رود. بررسی های ماهواره ای حاکی از آن است که به احتمال زیاد تاثیرات یونی آبروسل های (ریزگردهای) نمکی حاصل از دریاچه ارومیه و خاک های شور حوضه آن، بر سامانه های وارد شده به منطقه ما، آثار منفی از خود به جای می گذارند که همین امر می تواند علاوه بر تغییرات اقلیمی، عاملی مضاعف بر کاهش و یا بعضاً عدم بارش این سامانه ها بخصوص سامانه های مدیترانه ای باشد.

دیرخانه کمیسیون های مشورتی - تخصصی

لازم بذکر است که پیش بینی می شود بدلیل همین تاثیرات منفی، استفاده از فناوری بارورسازی کلاسیک ابرها با یدور نقره (یا یخ خشک) در منطقه ما از اقبال مناسبی برخوردار نباشد.

در همین راستا جهت کاهش این تاثیرات مضاعف منفی، باید یا روی سامانه های ورودی به منطقه، و یا روی این ریزگردهای نمکی، می بایستی فعالیت هایی را انجام بدهیم. به همین دلیل دو طرح جهت انجام این امور پیشنهاد می شود که انجام آن ها تا حدود زیادی با استفاده از فناوری های داخلی و متعارف امکان پذیر است که عبارتند از:

۱- استفاده از پالس های لیزری شدید، می تواند با انتشار انفجارهای بسیار کوتاه نوری، بر شرایط ابر تأثیر گذاشته و باعث بارندگی شود. پالس های لیزر هدایت شده به ابر می توانند کانال های پلاسمایی ایجاد کنند که مسیرهای رسانای گاز یونیزه شده، شبیه به رعد و برق هستند. هنگامی که این کانال ها به سمت ابرها هدایت می شوند، می توانند تغییرات موضعی ایجاد کرده که باعث افزایش بارندگی شود. رویکرد مبتنی بر لیزر با ارائه روشی کنترل شده و دقیق برای القای بارندگی نه تنها به طور بالقوه کارآمدتر است، بلکه با استفاده از این ابزار قدرتمند ما قادر به پایش و تغییرات در شرایط ترمودینامیکی جوی در ابعاد بزرگ و کوچک (مزارع بزرگ، سدها، دریاچه ها، ...)، بدون ایجاد خطرات زیست محیطی و آلودگی شیمیایی (نسبت به روش های دیگر)، بصورت کاملاً هدفمند، برنامه ریزی شده و قابل کنترل با بازدهی بالا بوده و نهایتاً ایجاد شرایط مساعد جوی، خواهیم بود.

۲- تولید ابر مصنوعی از طریق دستگاه های ابر ساز در مختصات مختلف و مناسب، که به این ترتیب محیط مرطوبی در سطح دریاچه و اطراف آن ایجاد کرده که با جذب رطوبت از ایجاد ریزگرد نمکی ممانعت به عمل می آید. این امر اثرات منفی یون های بستر نمکی دریاچه را از بین برده و شرایط را برای بارش طبیعی فراهم خواهد نمود. این طرح علاوه بر اینکه با ایجاد رطوبت در کف دریاچه موجب ممانعت از خیزش ریزگرد نمکی می کند به رویش بوته های دیم شوری دوست در کف و اطراف دریاچه نیز منجر خواهد شد. همینطور موجب تلطیف آب و هوا و کاهش تبخیر در دریاچه خواهد شد. مقدار آب مصرفی توسط این روش نسبت به پوشش ابری که ایجاد می کنند به مراتب ناچیز بوده و قابل مقایسه با حجم آب آزاد با ضخامت کم جهت پوشش زون نمکی نمی باشد. زیرا ایجاد پوشش آبی در کل سطح با ضخامت کم به دلیل ناهمواری های توپوگرافی غیر ممکن است. تامین آب دستگاهها از طریق لوله کشی یا کانال از چاه ها و یا رودخانه ها و یا از طریق مخازن قابل حمل امکان پذیر است.

دکتر فاخری فرد استاد گروه مهندسی آب دانشگاه تبریز:

بارورسازی ابرها با توجه به پیچیدگی های که دارد جلسه جداگانه می طلبد اما به طور کلی در خصوص بارورسازی ابرها موفقیت ها مطلوب نبوده ممکنه ۵ یا ۶ درصد موفقیت باشد اما هرگز ۲۵ و حتی ۱۵ درصد هم نبوده است چراکه هیچ معیاری وجود ندارد که نشان دهد بارش حاصل بارورسازی بوده یا به صورت طبیعی صورت گرفته است.

اما در خصوص طوفان نمکی دریاچه آزمایشاتی که در تونل باد دانشگاه تبریز صورت گرفت حاکی از این است که در یک طوفان معمولی که ۳۶ کیلومتر بر ساعت در فصل تابستان صورت می گیرد قادر است ۲۴۴ کیلوگرم نمک را در یک کیلومتر مربع در منطقه تبریز و ۳۶۴ کیلوگرم در یک کیلومتر مربع را در منطقه آذرشهر پخش کند. البته شعاع آن تا ۵۰۰ کیلومتر است و علاوه بر داخل، ۵ کشور ترکیه، عراق، آذربایجان، ارمنستان و بخش هایی از گرجستان را نیز در برمی گیرد و البته نانو نمک تا مسکو هم می تواند گسترش یابد.

افزون بر این درباره اثرات خشکی دریاچه روی اقلیم شهرهای اطراف هم کار شده و نتایج حاکی از تاثیر آن روی افزایش دما، کاهش رطوبت و کاهش بارش و تغییر نوع بارش از برف به باران بوده است.

دیرخانه کمیسیون های مشورتی - تخصصی

اما در خصوص چگونگی تامین آب دریاچه باید گفت که حداقل میزان آبی که برای احیای دریاچه نیاز است ۲ میلیارد و ۳۰۰ میلیون مترمکعب است و حتی اگر ۲ و میلیارد و ۲۰۰ میلیون مترمکعب باشد باز کافی نخواهد بود چرا که میزان تبخیر سالانه حدود ۲ میلیارد مترمکعب است و اگر این میزان تامین شود ۱۴ سال طول می کشد که دریاچه به سطح اکولوژیک برسد.

آورد طبیعی دریاچه منهای سدها بین ۵۰۰ تا ۷۰۰ میلیون مترمکعب است که ما همان ۵۰۰ میلیون مترمکعب را لحاظ می کنیم که حتی در دوره خشکسالی هم تامین شده است. ۶۰۰ میلیون مترمکعب باید از زاب تامین شود. زاب از همان اول برای دریاچه بوده در ابتدا بنا بود ۹۰۰ میلیون مترمکعب از زاب تامین شود سپس به ۶۰۰ میلیون و بعد به ۳۰۰ میلیون مترمکعب کاهش یافت اما الان یک قطره هم به دریاچه نمی رسد و علتش توسعه کاربری ها بوده است. حداقل ۴۰۰ میلیون مترمکعب هم باید از رها سازی سدها تامین شود. ۵۰۰ میلیون مترمکعب هم می توانیم از سیلاب ها در هر دو استان آذربایجان غربی و شرقی تامین بکنیم. ۳۰۰ میلیون مترمکعب هم بنا بود از تصفیه خانه ها تامین شود که متأسفانه برایش کاربری تعریف و فروخته شده است. حاصل جمع اینها ۲ میلیارد و ۳۰۰ میلیون مترمکعب می شود و حداقل آستانه آبی است که برای زنده نگه داشتن دریاچه نیاز است.

دکتر کوهستانی عضو هیئت علمی گروه ترویج روستایی دانشگاه تبریز:

سوالی که اینجا پیش می آید این است که وقتی با برداشت های غیرمجاز در خصوص زاب برخورد می شود نمایندگان مجلس میگویند این برخوردها باعث تنش های اجتماعی می شود و مانع از آن می شوند حالا سوال این است که اگر نتوان با ۲۰۰ یا ۳۰۰ نفر مقابله کرد پس چطور می توان با چند میلیون نفر که از خشکی دریاچه آسیب می بینند مقابله کرد.

دکتر احمد کاظم زاده مشاور کمیسیون کشاورزی، آب و محیط زیست اتاق بازرگانی تبریز:

با توجه به تاکید دکتر احدیان مبنی بر تمرکز بر چگونگی حل مشکلات و چالش ها با توجه به تغییر شرایط اقلیم و اوضاع اقتصادی کشور من به چند راهکار با تمرکز بر مدیریت یکپارچه اشاره می کنم:

نخست اینکه مدیریت یکپارچه منابع آب و حوضه به مثابه شاه کلید عمل می کند و دنیا از سال ۱۹۹۲ به بعد از اولین نشست سران زمین بر اساس فصل ۱۸ از دستور کارهای ۲۱ گانه همان نشست به سمت مدیریت یکپارچه منابع آب حرکت کرده اما در ایران این اصل و شاه کلید مورد غفلت واقع شده است و اگرچه برای اولین بار در برنامه هفتم پیشرفت یک فصل به این امر اختصاص یافته است اما برای تحقق مدیریت یکپارچه آب هنوز راه طولانی وجود دارد و مدیریت یکپارچه مستلزم وحدت ساختاری، وحدت قانونی و وحدت اجرایی است که در همه موارد خلأ های اساسی وجود دارد.

دوم اینکه امروزه چالش ها به ابرچالش تبدیل شده و ابرچالش ها هم مستلزم ابر طرح است که بین ۲۵ تا ۳۰ سال نیاز دارد و لازمه آن این است که چندین دولت پشت سرهم در یک مسیر مشخص و طبق ابر طرح طراحی شده گام بردارند اما تجربه گذشته نشان می دهد که با تغییر دولت ها برنامه های احیای دریاچه دچار چرخش اساسی شده و هر دولت پس از چند سال مطالعه یک طرحی را ارائه کرده و یکی دو سال هم اجرا کرده و ادامه کار را به دولت بعدی واگذار کرده اما دولت بعدی به جای ادامه مسیر قبلی، خود در صدد مطالعه و تدوین طرح جدید برآمده و این چرخه چند بار تکرار شده است.

سوم اینکه احیای دریاچه مستلزم ایجاد زنجیره های جدید ارزش بر اساس اقتصادشور محور است و طبق مطالعات انجام شده می توان زنجیره تولید جلبک و آرتمیا و صنایع بهداشتی و غذایی وابسته به آن را در حاشیه دریاچه ارومیه ایجاد کرد.

دیرخانه کمیسیون های مشورتی - تخصصی

چهارم اینکه احیای دریاچه ارومیه مستلزم اتخاذ دیپلماسی زیست محیطی و پیوند آن با دیپلماسی آب در حوزه ارس است تا بتوان از این ظرفیت در داخل در راستای تقویت حکمرانی آب و در خارج در راستای پیشگیری از منازعات احتمالی استفاده کرد بخصوص آنکه قرار است پساب آب انتقالی به تبریز از ارس به دریاچه ارومیه انتقال یابد.

پنجم اینکه احیای دریاچه مستلزم ایجاد دبیرخانه دائمی است تا بتوان از یکسو بین نهادهای دخیل هماهنگی و هم افزایی ایجاد کرد و از دیگر سو تلاش های مربوط به احیای دریاچه را در یک پروسه بلندمدت و بر اساس یک ابر طرح پیش برد.

دکتر نوید رئیس دانشکده کشاورزی دانشگاه تبریز:

موضوع دریاچه ارومیه و اثرات آن یک چالش جدی نه فقط برای شمال غرب کشور بلکه چالشی ملی است چرا که اثرات دنباله دار آن با توجه به شرایط حاکم بر همسایه های کشور در این منطقه و مسائل اجتماعی میتواند کل کشور را از نظر اجتماعی، سیاسی، زیست محیطی و ... تحت تاثیر قرار دهد.

نبود نهاد، ارگان یا شخص پاسخگو در گذشته نشان می دهد که باید موضوع دریاچه ارومیه علیرغم اینکه مسئله ای چند بعدی است و بخش های مختلف کشور با آن درگیر هستند اما باید متولی مشخصی داشته باشد تا هم بتواند برنامه مدنی داشته و هم پاسخگوی عملکرد خود باشد.

در مورد خشکی دریاچه ارومیه و تغییرات اقلیمی که بویژه منطقه شمال غرب کشور را تحت تاثیر قرار داده و از جمله بارش برف و باران را متاثر ساخته است نظریه های مختلفی در مجامع علمی مطرح بوده و لازم است تا به دور از فضای رسانه ای و در محیطی علمی مورد نقد قرار گرفته و اجماعی صورت گیرد تا همه عوامل دخیل در موضوع طبق یک نقشه راه عمل نمایند. در این مورد دانشکده کشاورزی دانشگاه تبریز با قدمت هفتاد ساله خود آمادگی دارد جلسات علمی و بحث و گفتگو بین صاحب نظران مختلف برگزار نموده و نیل به اجماع را تسریع نماید.

امنیت غذایی که در همه جوامع، مقدم بر سایر امنیت هاست و از مولفه های قدرت هر کشوری است، با ادامه روند کنونی در کشاورزی و تولید مواد غذایی در کشور نمی تواند سالهای زیادی دوام داشته باشد. برای تضمین امنیت غذایی کشور در زمان کنونی و نیز آینده، استفاده از روشهای جدید و فناوری های نوین و پیشرفته در کشاورزی نه یک انتخاب بلکه یک ضرورت می باشد. دانشکده کشاورزی در این زمینه پیشرو بوده و می تواند راه کارهای لازم را ارائه داده و فناوری های مورد نیاز را تولید نماید.

دکتر حسن زاده رئیس سازمان حفاظت محیط زیست استان آذربایجان شرقی:

هر جامعه از سه بخش اقتصاد، اجتماع و محیط زیست تشکیل یافته است و بقیه زیرمجموعه های این سه بخش می باشند و باید تعادل بین این بخش حفظ شود و هیچ توسعه ای بدون ایجاد تعادل بین این سه بخش پایدار نخواهد ماند. احیای دریاچه مستلزم تغییر نگرش ها و رویکردها و سیاست ها است. هیچ دریاچه ای در دنیا با انتقال آب احیاء نشده و حتی اگر انتقال صورت گیرد اما مدیریت تقاضا و توسعه صورت نگیرد باز آب انتقالی مصرف خواهد شد. باید حکمرانی واحد و تصمیم گیری یکپارچه در سطح حوضه صورت گیرد. اینکه یک بخشی مسئول احیای دریاچه شود، نتیجه بخش نخواهد بود. در کنار این باید تعارض منافع دستگاهی هم رفع شود. نمی توان جهاد را مسئول تامین امنیت غذایی کرد و در عین حال انتظار احیای دریاچه از آن داشت و یا اینکه از شرکت آب منطقه ای خواسته شود هم هزینه های خود را از فروش آب تامین کند و هم آب دریاچه را تامین کند. شفاف سازی داده ها و پاسخگویی به جوامع محلی هم مهم است و نباید چیزی را از مردم پنهان کرد. نهایت اینکه باید مردم از یک مصرف کننده آب به محافظ آب تبدیل کرد و احیای دریاچه نه یک پروژه بلکه تغییر مسیر تاریخ است. با همین آب موجود، ولی با مدیریت صحیح می توان دریاچه را

دیرخانه کمیسیون های مشورتی - تخصصی

احیا کرد و در دنیا نمونه های زیادی وجود دارد که با مدیریت صحیح احیاء شده اند و ما هم می توانیم مشروط بر آنکه به واقعیت های اکولوژیک تن دهیم و در مسیر مدیریت توسعه گام برداریم.

دکتر مجنونی استاد گروه مهندسی آب دانشگاه تبریز:

۹ فقره تفاهم نامه در خصوص دریاچه امضاء شده اما تنها یک مورد، آن هم، از طرف دولت زاین تامین اعتبار شده و ما نیاز به تامین اعتبار از طرف مجلس داریم. کارهای کارشناسی صورت گرفته و طرح های احیاء آماده شده و مشکل همین تامین اعتبار است. دریاچه با سه ونیم میلیارد مترمکعب از دولت روحانی تحویل دولت شهید رئیسی شده آن هم با یک میلیارد مترمکعب تحویل دولت چهاردهم داده و الان هم به صفر رسیده. در خصوص احیای دریاچه، مشکل در داخل است و الا وقتی به ترک ها گفته شد "شما روی ارس سد می سازید" گفتند "۱۵ درصد اب ارس از ایران تامین می شود شما خودتان ۱۳ سد ساخته اید". یا در خصوص ابرها هزاران سامانه وارد کشور می شود و نمی توان گفت ابرهای ما دزدیده می شود وقتی دریاچه ای با این وسعت خشک می شود معلوم است که روی تشکیل ابر اثر می گذارد.

دکتر کوهستانی عضو هیئت علمی گروه ترویج روستایی دانشگاه تبریز:

دکتر مجنونی به طور مشخص دو نکته را مطرح کردند که هر دو درست است یکی اینکه به اندازه کافی مطالعه شده و پروژه های احیاء آماده است و دوم اینکه احیای دریاچه نیازمند تامین اعتبار و بودجه ثابت و پایدار است.

دکتر روستایی رئیس موسسه تحقیقات دیم کشور:

من به چند اقدامی که برای احیای دریاچه لازم است اشاره می کنم:

- تامین اعتبار ویژه برای اصلاح و تغییر روشهای آبیاری بارانی و سنتی به روش های قطره ای و زیر سطحی
- تامین اعتبار برای اصلاح گیاهان مقاوم و سازگار به کم آبی و پرمحصول
- ترویج الگوهای کشت سازگار به کم آبی
- توسعه باغبانی دیم در ارتفاعات با استفاده از آب باران
- سرمایه گذاری برای تولید علوفه در دیمزارها به منظور تامین بخش عظیمی از نهاده های دامی
- توسعه گیاهان دارویی در دیمزارها
- سیاست گذاری برای کشاورزی پایدار بجای کشاورزی دستوری
- تامین اعتبار برای ایجاد Rainout Shelter برای ایجاد و گزینش ارقام مقاوم به خشکی

مهندس جلیل زاده معاون شرکت آب منطقه ای استان:

اول باید قانون احیای دریاچه نوشته شود و سپس برای آن اعتبار تعیین شود الان هرچه است مصوبه دولت است که در مراجع قضایی قابل استناد نیست و در گذشته هم با تغییر دولت ها برنامه ها عوض شده اما اگر قانون باشد دیگر تغییر نمی یابد. در کنار آن باید اصلاح الگوی کشت و یا حتی طرح نکاشت و افزایش بهره وری در عرصه کشاورزی یا صفر کردن هدر روی آب در بخش خانگی که الان ۳۰ درصد است و همچنین طرح باروسازی ابرها در مرکز فن آوری نوین که الان هم انجام می شود، ادامه یابد.

دیرخانه کمیون های مشورتی - تخصصی

دکتر اکبرزاده مدیر هواشناسی کاربردی استان:

موضوع دریاچه ارومیه صرفاً زیست محیطی نیست، بلکه ابعاد اقتصادی، اجتماعی و امنیتی دارد و باید آن را بسیار جدی گرفت. ما از نظر خشکسالی در وضعیت هشدار قرمز خشکسالی اجتماعی و اقتصادی قرار گرفتیم که اگر خشکسالی ها را نادیده بگیریم، قطعاً با معضلات گسترده ای مواجه خواهیم شد.

خشکی دریاچه ارومیه این بحران ها را تشدید می کند و می تواند موج های جدید مهاجرت از آذربایجان شرقی و غربی به استان های پرجمعیت مانند تهران را به دنبال داشته باشد.

برای هرگونه اقدام مؤثر، نیازمند یک ساختار ثابت و مدیریت یکپارچه هستیم. همان گونه که در برخی کشورها، یک نهاد مرکزی مانند «ناسا» مسئول مدیریت داده های کلان طبیعی است، ما نیز باید از پراکندگی داده ها عبور کرده و با اتکا به آمار دقیق و فناوری های نوین، برنامه ریزی کنیم. بدون داده های دقیق، احیای دریاچه امکان پذیر نیست. وی همچنین به لزوم اجرای جدی برنامه هفتم توسعه در حوزه تغییر اقلیم و سازگاری با آن اشاره کرد.

همچنین وزارت جهاد کشاورزی بایستی مرکز تغییر اقلیم و سیاستگذاری سازگاری با تغییر اقلیم در بخش کشاورزی را تاسیس نماید.

مهندس نادری معاون تولیدات گیاهی سازمان جهاد کشاورزی استان:

من به چند نکته اشاره می کنم. نخست اینکه در برنامه هفتم تکالیف سنگینی بر دوش جهاد کشاورزی گذاشته شده است و قرار است با کاهش مصرف به میزان ۶۵ میلیارد مترمکعب خودکفایی کشاورزی به ۹۰ درصد در پایان برنامه برسد حال آنکه امسال میزان مصرف به ۵۰ میلیارد مترمکعب کاهش یافته است و هدفی که قرار بود در سال ۲۰۱۱ محقق شود امسال اجرایی می شود و با این شرایط امکان تحقق آن وجود ندارد.

دوم اینکه در دولت قبل که طرح الگوی کشت به تصویب رسید قرار شد ۱۸۰ هکتار اختصاص یابد اما الان که چهار پنج سال می گذرد ۵ هکتار تصویب شده که نصف آن تامین اعتبار شده است.

سوم اینکه در گذشته بودجه و اعتباری که برای کشاورزی استان در قالب های مختلف پرداخت می شد در پوشش طرح احیای دریاچه بود و درخصوص اختصاص رقم های نجومی به دریاچه مبالغه شده است و درواقع اعتبارات کلانی که برای کشت و صنعت خوزستان و یا مقابله با شوری در یزد اختصاص یافت هرگز به استان اختصاص نیافت.

ونکته چهارم اصلاح قوانین حکمرانی آب است با وضعیت فعلی تولید کننده ای که با کمترین آب بیشترین تولید گلخانه ای را دارد در واقع تنبیه می شود. چون در قانون برای پرداخت هزینه حق آبه هیچ تفاوتی بین وی با کسی که با کشاورزی سنتی بیشترین مصرف آب و حداقل بهره وری را دارد وجود ندارد.

دکتر احدیان مشاور عالی دکتر قالیباف رئیس مجلس شورای اسلامی:

ضمن تشکر از برگزاری این جلسه با توجه به ضیق وقت، صحبت هایم را خلاصه و به چند نکته اشاره می کنم.

اولین نکته این است که جلسه خیلی خوبی بود برخی نکات برای من تازگی داشت و من استفاده کردم.

نکته دوم این است که همین جلسه نشان داد که برای رسیدن به تصمیم واحد با توجه به اختلاف نظرها و سلیقه های مختلف، که طبیعی هم است باید یک جمع بندی واحد صورت گیرد و اولویت ها مشخص شود. من صورت جلسات دو سال گذشته را خواندم بسیار خوب کار شده ضمن اینکه کسی شما را مجبور به اینکار نکرده و شماها با دغدغه ای که دارید این نشست ها را برگزار می کنید و این فوق العاده ارزشمند است.

دیرخانه کمیسیون های مشورتی - تخصصی

نکته سوم این است که بعد از اجماع نظر، اولویت ها با توجه به منابع محدود مشخص شود و این جمع بندی شود که از میان راه حل ها کدامیک بیشترین بهره وری و کمترین هزینه را دارد. این را با توجه به تجربه کاری ام میگویم که اگر فردا دکتر پزشکیان به این آمد در جلسه مشخصاً روی اولویت ها تاکید شود و همه با وجود اختلاف نظر و سلیقه ها درباره آن توجیه و قانع شده باشند. بنابراین یک برش اجرایی نیاز است که به دولت منتقل شود و دکتر پزشکیان برای شما یک فرصت تاریخی بی نظیر است و باید از این استفاده کرد و ممکن است این فرصت دیگر تکرار نشود.

یک برش برای قوه مقننه و مجلس شورای اسلامی نیاز است که می توان بخشی را با مرکز پژوهش های مجلس و در کارگروه مربوطه و بخشی دیگر را از طریق کمیسیون ها در قانون گذاری پیش برد و من در کنار شما هستم.

نکته چهارم اینکه متأسفانه دریاچه ارومیه در اذهان عمومی به یک موضوع فانتزی تبدیل شده و این خطرناک است چون ممکن است این سوال پیش بیاید که دهها دریاچه و رودخانه خشک شده یکی اش هم دریاچه ارومیه. لذا باید روی ابعاد عمیق آن مثلاً مباحثی که به ابعاد توسعه مربوط می شود و اینکه هیچ توسعه ای بدون آب پایدار نیست تمرکز کرد و مجلس را هم در این حوزه ها حساس کرد. نکته پنجم اینکه بحثی که راجع به برنامه هفتم گفته شد این برنامه یک ظرفیت هایی برای پیگیری دارد که باید دید چگونه می توان از این ظرفیت استفاده کرد و پیگیری کرد و اگر آن گونه که گفته شد نیاز به اصلاح دارد چگونه اصلاح آن را تنظیم کرد. پلاس برنامه دقیقاً در اینجاست که توسط شما کارشناسی شده و در کشور کارشناس تر از شما وجود ندارد. حداکثر در بالا می توانند شما را واقع بین و در مراحل قانونی و اجرایی کمک کنند. بنابراین متولی طرح پیشنهادی اصلاح برنامه هفتم خود شما باشید. ممکن است با اضافه کردن بندی در برنامه هفتم مشکل حل بشود. ضمن اینکه اصلاح برنامه نیاز به دو سوم آراء نمایندگان دارد و اگر احیاناً حل نشد و نیاز به قانون مستقل شد در این صورت دو مسیر مشخص را باید طی کرد یکی مسیر کارشناسی است که بنده می توانم واسط بین شما و مرکز پژوهش های مجلس شوم تا به یک جمع بندی برسیم. هر وقت طرح تان آماده شد من آماده ام در مرکز پژوهش های مجلس پیگیری کنم دومی که به شیوه تصویب مربوط می شود برای شما از طریق فراکسیون آذربایجانی ها راحت است و این فراکسیون بسیار مقتدر و قوی است و اگر ببینند طرح کارشناسی شده است پای کار می آیند چون برای آنها نیز احیای دریاچه یک دغدغه است.

جمع بندی و پیشنهاد های راهبردی نشست (با رویکرد کارشناسی):

بحران دریاچه ارومیه دیگر صرفاً یک مسئله زیست محیطی نیست؛ بلکه همزمان شامل ابعاد اجتماعی، اقتصادی، امنیتی و حکمرانی می شود. تجربه چند دهه گذشته نشان داده که اقدامات پراکنده و کوتاه مدت نتوانسته است فشارهای محیطی و اجتماعی را کاهش دهد. بر این اساس، کارشناسان حاضر در نشست، سلسله مراتب پیشنهادات راهبردی زیر را با تاکید بر منطق اولویت بندی و بیش نیازها ارائه کردند:

اولویت اول: اصلاح چارچوب حکمرانی و پایه گذاری سیاست های کلان (پیش نیاز تحقق همه اقدامات عملیاتی)

تدوین و پیشنهاد قانون جامع احیای دریاچه ارومیه بر اساس مدیریت یکپارچه و با ضمانت اجرایی قانون جامع، چارچوب حقوقی الزام آور برای همه دستگاه ها و نهاد های مرتبط فراهم می کند. بدون این پایه، هرگونه اقدام اجرایی دچار تفسیر پذیری، ناپایداری و محدودیت های مقطعی خواهد شد. کارشناسان تاکید کردند که قانون باید استمرار برنامه ها را تضمین کند و فراتر از دوره های مدیریتی عمل نماید. تعریف احیای دریاچه ارومیه به عنوان پروژه ملی بلندمدت فرادولتی و بر اساس مدیریت یکپارچه حوضه تضمین می کند که احیا از مسیر سیاست های کوتاه مدت و تغییر دولت ها مصون بماند و به یک اولویت ملی راهبردی و فرابخشی تبدیل شود.

دیرخانه کمیسیون های مشورتی - تخصصی

اولویت دوم:

نهادسازی و تأمین پایداری اجرایی (پیش نیاز عملیاتی شدن سیاستها)
تشکیل دبیرخانه دائمی و فرابخشی احیای دریاچه ارومیه دبیرخانه‌ای متمرکز و با اختیارات هماهنگ کننده، امکان انسجام بین دستگاه‌ها، نهادهای محلی و بخش خصوصی را بر اساس اصول مدیریت یکپارچه فراهم می‌آورد و از پراکندگی و موازی کاری جلوگیری می‌کند.
تأمین منابع مالی پایدار و مستقل تخصیص ردیف بودجه مستقل و چندساله، اجرای راهبردها را از وابستگی به محدودیت‌های مالی سالانه و تغییر دولت‌ها رها می‌کند و امکان برنامه‌ریزی بلندمدت را فراهم می‌آورد.

اولویت سوم: حکمرانی علمی و مبتنی بر داده

ایجاد مرکز ملی سیاست‌گذاری اقلیم و کشاورزی مرکز ملی می‌تواند به عنوان مرجع تحلیل‌های راهبردی، مدل‌سازی آینده و اتصال داده‌های اقلیمی با سیاست‌های کشاورزی عمل کند و تصمیمات کلان را علمی و شواهد محور سازد. شفاف‌سازی داده‌ها و ایجاد سامانه یکپارچه اطلاعات آبداده‌های دقیق و در دسترس، امکان برنامه‌ریزی مبتنی بر واقعیت و ارزیابی عملکرد اقدامات را فراهم می‌آورد و شفافیت برای افکار عمومی و نهادهای نظارتی تقویت می‌شود.

اولویت چهارم: اصلاح ساختاری بخش کشاورزی و مدیریت تقاضای آب

اولویت‌دهی به مدیریت تقاضای آب به جای انتقال بین حوضه‌ای تجربه گذشته نشان داده که انتقال‌های بین حوضه‌ای هزینه‌بر و ناکارآمد است. کنترل مصرف و اصلاح رفتار مصرف‌کنندگان در اولویت قرار دارد.
اصلاح الگوی کشت و بازنگری نظام مشوق‌ها و تنبیه‌ها بازنگری در سیاست‌های کشاورزی و حذف فعالیت‌های پرمصرف و کم‌بازده، فشار بر منابع آب را کاهش داده و ریسک‌های اجتماعی و اقتصادی ناشی از خشکسالی را کاهش می‌دهد.

اولویت پنجم: ظرفیت‌سازی اجتماعی، علمی و بین‌المللی

استفاده نظام‌مند از ظرفیت دانشگاه‌ها و شرکت‌های دانش‌بنیان بهره‌گیری از نوآوری‌های علمی و راهکارهای عملیاتی مبتنی بر دانش، تضمین می‌کند که سیاست‌ها هم‌کارا و هم‌قابل بومی‌سازی باشند.
مشارکت فعال جوامع محلی و بخش خصوصی مشارکت واقعی کشاورزان و جوامع محلی کلید پذیرش اجتماعی و موفقیت بلندمدت پروژه است و می‌تواند تضمین‌کننده استمرار اقدامات باشد.

اولویت ششم: نهادینه‌سازی دیپلماسی محیط‌زیست و دیپلماسی آب در حوضه‌های ارومیه و ارس

استفاده هم‌افزا از ظرفیت‌های منطقه‌ای و بین‌المللی، علاوه بر تقویت حمایت سیاسی و علمی، می‌تواند منابع مالی و فنی لازم برای احیای پایدار را فراهم کند.